

**ПРОТИДІЯ ЗАГРОЗАМ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ
В УМОВАХ ДРУГОЇ «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ»:
АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД
ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКІ ПРОЕКЦІЇ**

Аналізується досвід США щодо протидії агресивній політиці Російської Федерації в інформаційній сфері. Розглядаються законодавство та організаційно-практичні заходи США, спрямовані на боротьбу з прокремлівською пропагандою та дезінформацією. Зазначений досвід дасть змогу створити в Україні ефективні механізми протидії дезінформаційній кампанії з боку Росії.

Ключові слова: гібридна інформаційна агресія, інформаційна боротьба, інформаційна війна, протидія, пропаганда, дезінформація.

Даценко А. Ю. Противодействие угрозам в информационной сфере в условиях второй «холодной войны»: американский опыт и его украинские проекции

Анализируется опыт США по противодействию агрессивной политике Российской Федерации в информационной сфере. Рассматриваются законодательство и организационно-практические мероприятия США, направленные на борьбу с прокремлевской пропагандой и дезинформацией. Указанный опыт позволит создать в Украине эффективные механизмы противодействия дезинформационной кампании со стороны России.

Ключевые слова: гибридная информационная агрессия, информационная борьба, информационная война, противодействие, пропаганда, дезинформация.

Datsenko Alina. Countering of information threats in the conditions of second «cold war»: the american experience and its ukrainian projection

The article analyzes the U.S. experience in counteracting the aggressive policy of the Russian Federation in the information sphere. The legislation and organizational and practical measures of the United States aimed at combating pro-Kremlin propaganda and disinformation are considered. The mentioned experience will enable to create effective mechanisms for counteracting Russia's disinformation campaign in Ukraine.

Key words: hybrid information aggression, information struggle, information war, counteraction, propaganda, disinformation.

Російська агресія та масоване поширення прокремлівської пропаганди й дезінформації по всьому світу спричинили серйозну потребу в реагуванні на це негативне явище XXI століття. Кремль задіяв величезні кошти, професійні кадри, системи підкупу, шантажу та залякування з метою зміни світового порядку, розпочавши таким чином другу «холодну війну». На теперішній час небезпеку кремлівської стратегії щодо маніпулювання громадською думкою і впливу на внутрішню політику поступово визнали провідні країни світу – США, Канада, країни НАТО та Європейського Союзу.

Водночас, слід зазначити, що на міжнародній арені за останній час напрацьовано значний досвід протидії російській інформаційній агресії. Є приклади, гідні запозичення і досвід, гідний вивчення та поширення в Україні, яка вже більше чотирьох років тримає активну оборону на інформаційному фронті¹.

Дезінформаційну кампанію Росія проводить за допомогою різноманітних методів, адаптує меседжі під різні цільові аудиторії. Вона нахабно сіє дезінформацію, але водночас намагається, щоб її брехня була розважальною та емоційно привабливою, прилаштовує неправду до риторики, яка відповідала би упередженням та установкам даної цільової аудиторії. Щоб привернути увагу до свого контенту, Росія готова повністю фабрикувати різні наративи з використанням фото- й відеоматеріалів. Ціла низка ЗМІ – від кіно до новин, ток-шоу, друкованих медіа та соціальних мереж – займається просуванням комплексу офіційних установок російської пропаганди.

До характерних особливостей російської пропаганди слід віднести: величезні обсяги дезінформації, швидкість її надання та постійне її повторювання, відсутність логіки і байдужість до реальності (істини). У доповіді RAND Corporation «Брандспойт брехні» – модель російської пропаганди² зазначається, що протистояння російській пропаганді не можна звести до заборони окремого ЗМІ чи зняття з онлайн окремого повідомлення, бо величезний об'єм пропагандистських повідомлень і використання для їхньої трансляції багатьох каналів робить

пропаганду не тільки ефективною, але також менш вразливою. Спростування потребує багатьох зусиль, отже, пропаганда може бути знівельована, лише якщо аудиторія отримає правдиву інформацію раніше, ніж брехню. Тому автори доповіді RAND Corporation вважають за потрібне діяти «на випередження», а саме: постійно попереджати про можливість дезінформації; повторювати спростування; надавати факти для розуміння ситуації, які знадобляться після того, як будуть спростовані брехливі тези.

Виходячи з вищезазначеного, державі для протидії загрозам інформаційному простору через масоване використання дезінформації слід передусім звернути увагу на такі інструменти як:

- розробка або оновлення нормативних документів (стратегій), покликаних забезпечити цілісність державної політики в інформаційній сфері;

- активне реформування систем управління відповідним сектором безпеки (створення спеціалізованих підрозділів, управлінських структур тощо);

- збільшення чисельності підрозділів, зайнятих у системі захисту інформаційного простору;

- навчання фахівців в сфері інформаційної безпеки з урахуванням міжнародного досвіду протидії загрозам (існуючі програми навчання мають давати значний ефект для виявлення проблемних зон захисту інфраструктури, моделювання можливих інцидентів і вироблення типових схем реагування, поліпшення міжвідомчої взаємодії тощо);

- проведення активної роз'яснювальної роботи серед населення щодо небезпеки дезінформації з боку Росії; налагодження системи масової медіа-освіти та виховання критичного мислення.

Враховуючи, що США мають значний фінансовий, технологічний, науково-технічний та воєнний потенціал, а також надають чималой уваги посиленню національної безпеки в інформаційній сфері, захисту громадянських прав та інтересів бізнесу, досвід цієї держави у сфері управління інформаційною

безпекою є особливим для вивчення та впровадження в Україні в умовах її тривалого протистояння російській агресії.

Оскільки США є лідером у розвитку інформаційних технологій, соціально-економічні, воєнні та політичні наслідки інформаційної революції є найбільш відчутними саме в цій державі. Америка раніше за інші країни зіткнулася з інформаційними загрозами в сфері національної інформаційної та кібербезпеки. Відповідно, США першими вдалися до розробки державної політики у сфері інформаційної безпеки. Відтак, у США створено систему державного регулювання в інформаційній сфері, що забезпечує ефективне використання сучасних інформаційних технологій для пришвидшеного розвитку американської економіки та захисту інформаційних прав і свобод людини³. Разом з тим, з початком другої «холодної війни» у 2014 році США вжили комплекс заходів, спрямованих на протидію агресивній політиці РФ, у тому числі в інформаційній сфері.

4 грудня 2014 р. Палата представників Конгресу США схвалила Резолюцію «Про рішуче засудження дій Російської Федерації під керівництвом В.Путіна, якими було впроваджено політику агресії проти сусідніх країн з метою політичного та економічного домінування»⁴. В ухваленій резолюції конгресмени закликали Президента та Держдепартамент США розробити стратегію виробництва і поширення новин та іншої інформації російською мовою в країнах з переважанням або значною часткою російськомовного населення. Члени Палати представників рекомендували використовувати для поширення інформації вже існуючі платформи («Голос Америки»; «Свобода / Вільна Європа» тощо), сприяти створенню приватних компаній за участі держави для випуску відповідного контенту і залучити до реалізації цього завдання уряди країн регіону. З урахуванням зазначеного, 4 березня 2015 р. ухвалено рішення про надання Наглядовою радою США з міжнародного мовлення (Broadcasting Board of Governors) \$23,2 млн на програми російською мовою⁵.

У березні 2016 р. до Сенату США було подано законопроект «Про протидію інформаційній війні», яким передбачалося

створення комплексної стратегії боротьби з дезінформацією і пропагандою у світі, яку поширюють Росія та Китай. У законопроекті наголошувалося на необхідності координувати дії з країнами-партнерами, передусім тими, які є мішенню для операцій з дезінформації; міжнародними організаціями та іншими суб'єктами, такими як Європейський фонд на підтримку демократії (The European Endowment for Democracy), робоча група з питань стратегічних комунікацій Європейської служби (The European External Action Service Task Force on Strategic Communications) та ін. Законопроект передбачав створення Центру інформаційного аналізу та реагування, покликаного:

- здійснювати збір, обробку, інтеграцію та аналіз інформації, включаючи розвідувальні звіти, дані та аналітику з урядових установ США;

- обробляти та поширювати «засновані на фактах описові та аналітичні матеріали контрпропаганди; розкривати дезінформацію, спрямовану проти США, їхніх союзників і партнерів»;

- визначати поточні та нові тенденції у сфері пропаганди і дезінформації;

- визначати країни і групи населення, найбільш чутливі до іноземної пропаганди та дезінформації.

У травні 2016 р. вказаний законопроект було внесено до Палати представників з видозміненою назвою: «Про боротьбу з іноземною дезінформацією та пропагандою», а в грудні 2016 р. положення цього законопроекту були включені до проекту Закону «Про національний оборонний бюджет» (National Defense Authorization Act 2017). Результатом ухвалених положень при Державному департаменті США створено Центр глобальної взаємодії (Global Engagement Center)⁶.

Адміністрація президента США у грудні 2017 р. в оновленій Стратегії національної безпеки США заявила, що Росія втручається у внутрішні політичні справи країн у всьому світі та визначила РФ як суперника. У документі зазначено: «За допомогою модернізованих форм підривної тактики Росія втручається у внутрішні політичні справи країн у всьому світі...,

використовує інформаційні операції в рамках своїх наступальних кіберзусиль, щоб впливати на громадську думку у всьому світі. Її кампанії впливу поєднують таємні розвідувальні операції, фальшивих онлайн персонажів разом з державними засобами масової інформації, сторонніми посередниками та платними користувачами соціальних мереж або «тролями»⁷.

16 січня 2018 р. сенатори США Марко Рубіо та Кріс ван Голлен (Marco Rubio, Chris Van Hollen) представили проект закону, який передбачає санкції щодо країн, які втручаються в американські вибори. Зокрема, законопроект забороняє іноземним урядам або агентам, що діють від їхнього імені: використовувати соціальні мережі та традиційні ЗМІ для поширення неправдивої інформації; купувати рекламу, щоб впливати на вибори; блокувати чи іншим чином перешкоджати доступу до інфраструктури виборів⁸.

Держдепартамент США 26 лютого 2018 р. розгорнув ще одну кампанію боротьби з іноземною пропагандою й дезінформацією в рамках нового партнерства з Пентагоном. Міністерство оборони США передало \$40 млн бюджетних коштів для Центру глобальної взаємодії (ЦГВ) на реалізацію різних «ініціатив з протидії пропаганді й дезінформації з боку закордонних країн». Один з напрямків роботи ЦГВ, на які він може витратити ці гроші, – це створення спеціального фонду «для підтримки громадських і приватних партнерів, що займаються виявленням пропаганди й дезінформації й боротьби з ними».

Як заявили в Держдепартаменті, «структури громадянського суспільства, виробники інформаційних продуктів, неурядові організації, фінансовані на федеральному рівні центри досліджень і розробок, приватні компанії й академічні установи будуть мати право боротися за гранти від ЦГВ». Передбачено, що розподіл коштів фонду стане однією із ключових форм співробітництва Центру з перерахованими організаціями. Початково на гранти надали загальну суму в \$5 млн Крім того, ЦГВ буде разом з Пентагоном розвивати й інші пілотні проекти по боротьбі з дезінформацією⁹.

Запуску нової програми ЦГВ передував випуск на початку 2018 року сенатської доповіді: «Асиметричний напад Путіна на демократію в Росії і Європі: наслідки для національної безпеки США», у якій група членів senatorів звинувачувала Росію в здійсненні тривалого наступу на демократію в США й закордонном, вважаючи, що нинішня адміністрація США недостатньо активно бореться із пропагандою з боку Росії, у тому числі через ЦГВ, і закликаючи до всебічної стратегії протидії РФ. У дослідженні міститься більше 30 рекомендацій, які, як уважає доповідач, сенатор-демократ Бен Кардін, повинні бути негайно реалізовані Білим домом. Серед іншого – президенту США слід створити міжвідомчий центр, який перебрав би на себе координацію політики й вироблення відповіді на дії Кремля. Сполучені Штати також повинні розширити допомогу, надавану союзникам у Європі й тим країнам, які поки не здатні самостійно протистояти російській фінансовій, енергетичній і інформаційній агресії. Одним з найбільш ефективних інструментів автори доповіді вбачають у розкритті інформації про корупцію в Росії¹⁰.

3 квітня 2018 р. за підсумками саміту президента США Д. Трампа з лідерами Литви, Латвії й Естонії було заявлено, що «Сполучені Штати нададуть \$3 млн на роботу з трьома країнами Балтії, щоб зміцнити надійність інститутів цих країн у протидії дезінформації... шляхом зміцнення незалежних ЗМІ, державних телевідавців і грамотності в галузі ЗМІ в даному регіоні»¹¹.

Представники Республіканської і Демократичної партій в Сенаті США 2 серпня 2018 р. внесли законопроект, спрямований на посилення санкцій і тиску на Росію. Законопроект передбачав посилення санкцій проти енергетичного й фінансового секторів Росії, введення адресних обмежень проти олігархів та державних утворень, у тому числі суб'єктів кібердіяльності. Крім того, в проекті закону йшлося про необхідність посилення боротьби з російською дезінформацією і пропагандою, створення Національного центру реагування на загрози Росії тощо¹².

Ретельне вивчення, аналіз й імплементація американського законодавства та практичного досвіду організаційно-практичних заходів, спрямованих на боротьбу з прокремлівською пропагандою та дезінформацією, надасть змогу і Україні обґрунтовано, з урахуванням інтересів громадян та держави, вдосконалити вітчизняну нормативно-правову базу для більш ефективної протидії російській інформаційній агресії, щоб в подальшому уникати помилок, яких Україна припускалася у процесі вирішення питань протидії гібридним загрозам з боку РФ.

1. «Активні заходи» СРСР проти США: пролог до гібридної війни: аналіт. доп. / Д. В. Дубов, А. В. Баровська, Т. О. Ісакова, І. О. Коваль, В. П. Горбулін; за заг. ред. Д. В. Дубова. Київ: НІСД, 2017. 88 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/aktivni_zahodu-52c32.pdf. 2. *Christopher Paul and Miriam Matthews*. The Russian «Firehose of Falsehood» Propaganda Model. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE100/PE198/RAND_PE198.pdf. 3. *Олійник О. В.* Інформаційна безпека США // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. Вип. 1. С. 280-288. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_1_33; Общая политика США в сфере информационной безопасности. URL: <https://www.intuit.ru/studies/courses/563/419/lecture/9576>. 4. *H. Res. 758* Strongly condemning the actions of the Russian Federation, under President Vladimir Putin, which has carried out a policy of aggression against neighboring countries aimed at political and economic domination. URL: <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-resolution/758/text>. 5. *Світлова* гібридна війна: український фронт / за ред. В. П. Горбуліна. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2431/>. 6. *Global Engagement Center*. URL: <https://www.state.gov/r/gec/>. 7. *National Security Strategy of the United States of America*. December 2017. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>. 8. *Rubio Van Hollen*. Introduce Legislation to Deter Foreign Interference in American Elections. URL: <http://bit.ly/2DwquWv>. 9. *США* виділять \$40 млн на боротьбу з російською пропагандою. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/02/27/7078094/>. 10. «Атаки Путіна на демократію»: доповідь сенатора США Бена Кардина. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/putin-kardyn-demokratiya/4201332.html>. 11. *President Donald J. Trump's Support for Estonia, Latvia, and Lithuania*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/president-donald-j-trumps-support-estonia-latvia-lithuania/>. 12. *Menendez, Graham Outline Bipartisan Russia Sanctions Bill*. URL: <https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/menendez-graham-outline-bipartisan-russia-sanctions-bill>.

Datsenko Alina. Countering of information threats in the conditions of second «cold war»: the American experience and its Ukrainian projection

The article analyzes the U.S. experience in counteracting the aggressive policy of the Russian Federation in the information sphere.

The leading countries «of the world for counteracting the threats to the information space through the massive use of disinformation mainly resort to typical measures, spending a huge amount of time, money and human resources:

- development and updating of statutory documents (strategies) to ensure the integrity of the state policy in the information sphere;
- active reform of the relevant security sector management systems (creation of specialized units, management structures);
- increase in the number of units engaged in the protection system of the information space;
- training of specialists in the field of information security, taking into account the international experience of counteraction threats (the existing training programs have a significant effect in identifying problem areas for infrastructure protection, modeling possible incidents and developing standard response schemes, and improving interdepartmental interaction);
- conducting an active explanatory work among the population regarding the risk of disinformation from Russia.

In the United States, the issues of the information sphere occupy one of the leading places in the state policy of ensuring national security. They were the first who in the last century began the development of state policy in the field of information security, created a system of state regulation in the information sphere, ensuring the effective use of modern information technologies to accelerate the American economy.

Since the beginning of the second «cold war» in 2014, they adopted a whole range of measures aimed at counteracting the aggressive policy of the Russian Federation, including in the information sphere:

- developing the strategy to produce or otherwise procure and distribute news and information in the Russian language to countries with significant Russian-speaking populations on already existing platforms, such as the Voice of America and Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL);
- the U.S. State Department has established the Global Engagement Center (GEC) to implement various initiatives to counter propaganda and disinformation from foreign countries . One of the initiatives announced by GEC is the creation of an Information Access Fund «to support public and private partners working to expose and counter propaganda and disinformation from foreign nations»;
- the U.S. National Security Strategy (2017) stated that Russia interferes in the domestic political affairs of countries around the world, and defines

Russia as a rival, which uses information operations as part of its offensive cyber efforts.

A detailed study and analysis of American legislation and the experience of organizational and practical measures aimed at combating pro-Kremlin propaganda and disinformation will allow reasonably, based on the interests of citizens and the state, to improve the native legal and regulatory framework that would effectively counteract Russian information aggression; as well as to avoid mistakes made in addressing the issues of countering hybrid threats from the Russian Federation.

Key words: hybrid information aggression, information struggle, information war, counteraction, propaganda, disinformation.